

BUDÚCNOSŤ VÝCHODNÉHO PARTNERSTVA Z PERSPEKTÍVY MIESTNEJ A REGIONÁLNEJ SAMOSPRÁVY

ÚVOD

Konkrétny príklad považujem za najlepšie východisko pri diskusii o budúcnosti východného partnerstva a úlohách Výboru regiónov. Preto mi dovoľte povedať na úvod pár slov o príbehu Slovenska.

Vždy, keď som mal a mám možnosť stretnúť sa s predstaviteľmi štátov bývalého východného bloku, či už z pozície splnomocnenca vlády pre decentralizáciu alebo z polohy think tanku M.E.S.A. 10 (pred týždňom delegácia z Uzbekistanu), tak sa my vždy pripomenie príbeh Slovenska. Myslím tým najmä obdobie pred prijatím nášho štátu do euroatlantických štruktúr.

Príbeh, ktorého súčasťou boli zásadné politické a ekonomické reformy. Možno by sme ešte dnes boli predmetom pozorovania štátov EÚ a nie súčasťou EÚ, ak by sa v určitom časovom okamžiku nestretli viaceré faktory:

- veľká vôľa ľudí a časti politických strán zmeniť veci,
- ochota volených predstaviteľov miest a obcí prevziať podstatne väčšiu zodpovednosť za rozvoj štátu a ich podpora pri vytváraní tlaku na parlament a centrálnu vládu
- existencia lídrov, ľudí, ktorí za zmeny prevzali osobnú zodpovednosť, bez ohľadu na to, či je to pre nich politicky výhodné, alebo nie
- výrazná pomoc a podpora zo zahraničia, či už na báze bilaterálnych dohôd, alebo s EÚ hrala v príbehu Slovenska hrala významnú úlohu pri realizácii zmien, pomoc zo strany zahraničných inštitúcií, medzi iným aj Výboru regiónov. Najmä vtedy, ak bolo potrebné cestou pravidelných monitorovacích správ upozorniť centrálnu exekutívu na to, že nepostupuje, postupuje pomaly, resp. nedôsledne pri posilňovaní miestnej demokracie. Tieto výstupy boli často využívané pri argumentáciách k podpore vytvorenia silnej miestnej a neskôr pri vytváraní regionálnej samosprávy voči tým, ktorí nestáli o posilnenie miestnej demokracie, ktorým princíp subsidiarity nič nehovorí.
- Za rozhodujúci okamžik, bez ktorého by sa zmeny nepodarili, považujem stabilizáciu politickej situácie na Slovensku, vznik priaznivého prostredia pre prípravu a realizáciu zmien na národnej úrovni, ktoré vydržalo prakticky dve volebné obdobia. Predtým sa tiež často hovorilo o potrebných zmenách, ale nestabilná politická situácia (rozdelenie ČSFR, pád vlády, medzinárodná izolácia, rozdelenie spoločnosti,...) akúkoľvek zmenu vopred znemožňovala.

Suma sumárum, v prípade, že by sme nerealizovali zásadné zmeny, určite by sme dnes neboli súčasťou euroatlantických štruktúr.

SKÚSENOSTI SO SPOLUPRÁCOU SO ŠTÁTMI VÝCHODNÉHO PARTNERSTVA

Nepovažujem decentralizáciu za všeliek. Napriek tomu je to **stratégia, ktorá umožňuje vrátiť moc tam, kam patrí, t.j. do rúk občanov**, umožňuje účinnú a efektívnu participáciu občanov na správe vecí verejných, umožňuje lepšie podmienky spolupráce medzi verejným a súkromným sektorom, umožňuje aj efektívnu cezhraničnú a medzinárodnú spoluprácu medzi lokálnymi a regionálnymi vládami. Možno konštatovať, že štáty východného partnerstva **zaostávajú v procese decentralizácie**, pričom aj medzi nimi je vidieť odlišnosti (UNDP)

Samotní predstavitelia miestnych a regionálnych autorít zo štátov východného partnerstva, definovali svoju pozíciu pri našich stretnutiach nasledovne :

- **nestabilné politické prostredie** na centrálnej úrovni neumožňuje pripravovať a realizovať zásadné zmeny, implementáciu dobrých skúseností a dlhodobú spoluprácu, s významnými dopadmi na zmenu rámcových podmienkach v štátoch konečného prijímateľa pomoci,
- **vysoká miera centralizácie** (obmedzené vlastné príjmy, centrálné rozpisované výdavky, obmedzená možnosť medzinárodnej spolupráce,...)
- **neefektívna miestna a regionálna správa, nízka miera efektívnosti štátnej správy** na všetkých úrovniach, pretrvávajúci byrokratický systém z obdobia nedemokratických zriadení,
- **neracionálne teritoriálne a správne usporiadanie,**
- **nedostatok ľudského kapitálu,** najmä ľudí, ktorí, ktorí sa chcú nastoliť nové pravidlá,
- **nedostatok informácií,** chýbajúci monitoring
- **nízka miera participácie** obyvateľov na správe vecí verejných. Máme osobnú skúsenosť, ako ťažko vedeli predstavitelia východných krajín pochopiť úlohu mimovládnych think-tankov na Slovensku pri príprave a presadzovaní reformných procesov,

Uvedené problémy sú nielen potenciálnou prekážkou pri efektívnej spolupráci lokálnych a regionálnych vlád, ale svojim spôsobom aj výzvy pre medzinárodné spoločenstvá a bilaterálnu spoluprácu, pre ich riešenie.

NIEKOĽKO NÁMETOV DO DISKUSIE O ÚLOHE MIESTNYCH A REGIONÁLNYCH VLÁD PRI ROZVOJI VÝCHODNÉHO PARTNERSTVA

Cieľom tohto seminára je diskusia o úlohe miestnych a regionálnych orgánov pri posilňovaní vzťahov EÚ s jej východnými susedmi v iniciatíve Východného partnerstva a pozícii Výboru regiónov, Vo svojich námetoch sa sústredím najmä na pomoc a podporu pri nastolení nových rámcových podmienok pre ďalšiu efektívnu spoluprácu. Je to zároveň reakcia na problémy, ktoré pomenávajú naši partneri z niektorých štátov východného partnerstva.

Sú to zároveň oblasti, kde predstavitelia lokálnych a regionálnych vlád 27 –čky môžu, vzhľadom na svoje poznatky a skúsenosti zohrať významnú úlohu. Vidím tu veľký priestor aj pre predstaviteľov štátov o ktoré sa EÚ rozšírila po roku 2004, nakoľko tieto prešli prakticky rovnakým procesom, i keď ich príbehy nie je možné jednoducho prevziať, nakoľko každý z nich je osobitným prípadom a s inými východiskovými a rámcovými podmienkami

1. Dlhodobá, systémová a koordinovaná podpora na uskutočnenie zmien na lokálnej a regionálnej úrovni

Je zrejmé, že nositeľom a hybnou silou zmien musia byť ľudia a inštitúcie v jednotlivých štátoch východného partnerstva. Týmto je potrebné poskytovať pomoc a podporu. Podpora by mala byť dlhodobá, systémová a najmä koordinovaná, ale bez vôle a nasadenia lokálnych aktérov nepríde k zmenám a k efektívnej spolupráci.

2. Podpora aplikácií európskych chárt v rámci cezhraničnej a medzinárodnej spolupráce

Lokálne a regionálne vlády 27 štátov EÚ majú mnohé kompetencie nielen v hospodárskych a sociálnych oblastiach, ale aj v oblasti cezhraničnej a medzinárodnej spolupráce a môžu sa zúčastniť priamej spolupráce v rámci iniciatívy východného partnerstva.

Problémom je či majú k tomu adekvátnych partnerov.

Zatiaľ čo na miestnej úrovni existujú volení predstavitelia, napriek tomu, že majú obmedzené kompetencie, na regionálnej úrovni tomu už tak nie je. Je preto nevyhnutné pomáhať pri posilnení postavenia miestnej samosprávy a vzniku samosprávy na regionálnej úrovni. Tu môžu predstavitelia lokálnych a regionálnych vlád štátov EÚ výrazne pomôcť a na príkladoch z vlastných štátov ukázať na pozitívne aplikácie princípov európskych chárt.

3. Podpora vzniku silných stavovských organizácií samosprávy obcí a regiónov

Významnú úlohu môžu pri budovaní východného partnerstva zohrať stavovské organizácie miest a obcí a regiónov v oblasti výmeny dobrých a zlých skúseností s transformáciou spoločnosti, s presadzovaním zmien. Možno hovoriť najmä z pohľadu Slovenska, kde tieto organizácie zohrávajú veľký význam a sú dobre organizované, ale aj to samé o sebe môže byť dobrým príkladom. Tieto by mohli sprostredkovať nielen výmenu názorov, ale mohli by vytvoriť stále pracovné skupiny pre jednotlivé oblasti. Stavovské organizácie zároveň ochraňujú už presadené zmeny.

4. Podpora posilnenia občianskej spoločnosti a participácie

Podporu si zaslúži aj spolupráca mimovládnych organizácií a výmenu ich skúseností. Stabilizácia takýchto inštitúcií na Slovensku, vďaka významnej

zahraničnej pomoci, bola zárodkom zmien, reforiem a podpory posilnenie občianskej spoločnosti a participácie.

5. Podpora vypracovanie spoločných základných dokumentov s každým štátom, ako podklad pre následný monitoring a hodnotenie zmien

Za dôležité považujem vypracovanie spoločných základných dokumentov, na základe negociácie so zástupcami lokálnych a regionálnych vlád východného partnerstva, ktoré budú definovať hlavné smerovanie spolupráce na lokálnej a regionálnej úrovni a bude jedným z podkladov pre prípadné asociačné dohody medzi EÚ a východnými štátmi. Zároveň to umožní lepšie poznanie východiskovej situácie, akýsi benchmarking, vytvorenie platforiem pre budúcu spoluprácu. Jasné definovanie cieľov a priorít v každom štáte osobitne je základom možnosti následného monitoringu a hodnotenia zmien.

6. Podpora efektívnej cezhraničnej a medzinárodnej spolupráce

Už existujúce mechanizmy umožňujú cezhraničnú a medzinárodnú spoluprácu. Je potrebné využívať tieto možnosti, ktoré v sebe môžu spájať riešenie konkrétnych projektov (hospodárskych, sociálnych,.....), ale aj vďaka nim príklade postupné presadzovanie systémových zmien. Podpora by mala vychádzať z vyššie spomenutého základného dokumentu.

ZÁVER

Prípravu a presadzovanie demokratických princípov je behom na dlhé trate. Silná miestna samospráva je zárukou demokracie a každá rozumná vláda decentralizuje moc do regiónov. Preto považujem túto agendu za rozhodujúcu. Bez nastolenia principiálnych zmien v tejto oblasti nebude východné partnerstvo fungovať a vplyv lokálnych a regionálnych vlád štátov E -27 bude výrazne obmedzený. Až po dosiahnutí primeraných rámcových podmienok vo všetkých štátoch má význam zriadiť spoločnú platformu miestnych a regionálnych vlád východného partnerstva.